

## (NE)PAMIRŠTI VARDAI: VILNIAUS IMPERATORIŠKOJO UNIVERSITETO (1803–1832) PROFESORIAUS AUGUSTO LIUDVIKO BÉCU NUOPELNAI XIX A. PRADŽIOS MEDICINAI

Daiva Milinkevičiūtė

*Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Sveikatos mokslų institutas*

**Raktažodžiai:** Vilniaus imperatoriškasis universitetas, Medicinos skyrius, patologija, fiziologija, vakcina nuo raupų.

### Santrauka

Nagrinėjat Vilniaus imperatoriškojo universiteto (VIU) profesoriaus mediko Augusto Liudviko Bécu gyvenimą ir veiklą, išskyla itin produktyvaus ir aktyvaus mokslininko paveikslas. 1803 m. grįžęs iš Škotijos, kur buvo universiteto išsiųstas tobulintis, vienas pirmųjų Lietuvoje ėmė inicijuoti ir praktikuoti vaikų skiepijimą nuo raupų. 1805 m. buvo Fiziologijos katedros dekanas, nuo 1806 m. vadovavo Patologijos ir higienos katedrai, buvo praktikuojantis gydytojas. Jo darbas apie vaikų skiepijimą nuo raupų buvo pristatytas centrinio Vakcinacijos komiteto (pranc. au Comite central de la Vaccine) Paryžiuje prezidentui Jeanui Antoine Chaptaliui ir A. L. Bécu buvo išrinktas šio komiteto nariu korespondentu. Istoriografijoje jo nuopelnai liko primiršti, todėl pravartu detaliau išsiaiškinti, ką iš tiesų nuveikė A. L. Bécu ir kaip jo mokslinė veikla paveikė VIU medicinos mokslo raidą. Straipsnyje nagrinėjamas A. L. Bécu paskaitų turinys, kuris lyginamas su vėlesnio to paties patologijos dalyko dėstytojo Adolfo Abichto paskaitų turiniu, akcentuojama konkurencija su Josephu Franku ir tokios konkurencijos, bei mokslinių diskusijų rezultatai, ieškomi mokslo nuopelnai. A. L. Bécu atvejis detaliai atskleidžia ne tik jo asmeninius iššūkius, bet parodo, su kokiomis problemomis susidūrė IVU, sprendžiant mokslo programų, dėstomų dalykų, naujausių tyrimų taikymo, mokslinių diskusijų ir panašius klausimus ankstyvuojū VIU raidos laikotarpiu. Visa tai analizuojama ir atskleidžiama per vieno unikalaus ir produktyvaus mokslininko santykį su darbo aplinka ir akademinio pasauliu.

### Įvadas

Vilniaus imperatoriškasis universitetas (VIU), veikęs 1803–1832 m., siejamas su daug žymių žmonių. Jame mokslinius tyrimus vykdė ir pedagogine veikla užsiėmė tokie garsūs mokslininkai kaip Josephas Frankas, Gottfriedas Ernestas Groddeckas, Joachimasis Lelevelis ir kiti. Per visą laikotarpį VIU dirbo 135 mokslo vyrai, kurių 70 buvo kilę iš buvusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) žemių, o iš 115 dėstytojų net 52 buvo VIU arba jo pirmtakės Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vyriausiosios mokyklos (toliau–LDKVM) auklėtiniai, turėję daktaro laipsnį. VIU dėstė ir nemažai mokslininkų iš užsienio. Deja, dalies reikšmingų laimėjimų pasiekusių universiteto profesorių mokslinis indėlis istoriografijoje nebuvo tinkamai įvertintas arba įvertintas prieštarinčiai. Vienas tokių pavyzdžių yra vietinio, tačiau prancūzų kilmės profesoriaus Augusto Liudviko Bécu gyvenimas ir mokslinė veikla. Ši prieštarinčia asmenybė yra geriau žinoma kaip slaptų studentų draugijų (filomatų ir filaretų) priešas, o jo netikėta ir mistifikuota mirtis nuo kamuolinio žaibo savo namuose aprašyta Adomo Mickevičiaus veikale „Vėlinės“. Mat amžininkai – jo paties studentai prisibijojo A. L. Bécu dėl jo ryšių su imperine valdžia, kuri draudė ir persekiojo įtartinas draugijas. Tai galėtų būti dalis atsakymo į kelių biografų iškeltą klausimą, kodėl šio produktyvaus ir pažangaus mediko nuopelnai nesulaukė mokslo istorikų dėmesio [1]. Nors atsakymo refleksijų būta, tačiau atrodo, ši asmenybė per mažai žinoma. Ypatingas A. L. Bécu atvejis ne tik atskleidžia daugybę VIU vidaus gyvenimo aspektų, bet ir paraleliai parodo platesnį VIU žmonių ir jų mokslinės aplinkos paveikslą, paaiškina, kokiomis aplinkybėmis atsirado naujos mokslo šakos, kaip buvo specializuojamasi dalykuose, kokia buvo skirtingų pažiūrų raiškos ir diskusijų išdava. Iš esmės vieno žmogaus santykio su artimiausia mokslo aplinka analizė atskleidžia ir

iki šiol menkai žinomus, svarbius VIU mokslo pasiekimus.

**Tyrimo tikslas** – remiantis naujai atrastais šaltiniais, išnagrinėti Augusto Liudviko Bėcu mokslinę ir pedagoginę veiklą, aptarti ją platesniame VIU akademinio gyvenimo kontekste. Tokiu būdu bandoma reabilituoti šio svarbaus mokslininko ir pedagogo indėlį ne tik VIU mokslo raidai, bet ir XIX a. pr. Lietuvos medicinai.

### Tyrimo medžiaga ir metodai

Straipsnio problematika nagrinėta pasitelkus žmonių gyvenimą ir veiklą analizuojantį aprašomąjį biografinį metodą. Analizuojamos asmenybės veiklos ir gyvenimo kontekstas išryškėjo pasitelkus prozopografinį ir kolektyvinės biografijos metodus, kai tiriami visi 115 VIU mokslo žmonių. Tokių metodų principas – analizuoti pavienių individų biografinius duomenis visumoje su kitais. Tokiu būdu galima nustatyti trūkstamus žmonių gyvenimo faktus, pastebėti išskirtinumus ir sukurti tipinio (arba atvirkščiai – unikalaus) akademinio žmogaus paveikslą. Bene svarbiausia tokio tyrimo atrama yra prancūzų istoriko Daniel Beauvois bene pirmoji kompleksiška VIU profesorių biografija [2]. Jo darbo vertimas į lenkų kalbą buvo papildytas ir išleistas kitu pavadinimu, akcentuojant Vilniaus kultūrinę reikšmę Rusijos imperijoje [3]. Šiame straipsnyje panaudoti pirminiai Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje (toliau – LMAVB RS) saugomi šaltiniai – Augusto Liudviko Bėcu paskaitų nuorašai ir publikuoti darbai.

### Tyrimo rezultatai

1771 m. gegužės 3 d. evangeliko reformato Jono Liudviko ir katalikės Karolinos Hein šeimoje Gardine gimęs IVU auklėtinis Augustas Liudvikas Bėcu buvo tas universiteto darbuotojas, kuriam teko didelė našta ir krūvis, atvykus solidiems mokslininkams iš užsienio, pagrįsti savo mokslinius pasiekimus ir įrodyti, kad yra tinkamai pasirengęs, vietoje išugdytas mokslininkas. Lietuviškoje istoriografijoje menkinamas A. L. Bėcu indėlis į mokslą: jis vadinamas salonų ir draugijų žmogumi, o tai, kad dėstė net kelis dalykus vienu metu, buvo smerkiama, be gilesnės analizės įvardijama kaip „blogas reiškinys“ [4]. A. L. Bėcu kilmė neleido jam visavertiškai pritaipyti nei prie vietinių, nei prie užsienio kolegų – istoriografijoje jis taip ir liko tiesiog prancūzas. Maža to, labai įdomią įžvalgą iliustruojantį analogišką atvejį pateikia *Ubi universitas- Ibi Europa* projekto autoriai, anot kurių, vietiniai Rusijos imperijos mokslininkai dažnai pasišaipydavo iš Prancūzijos ateivių slavishkose žemėse ir priskirdavo juos vadinamajai „vokiečių partijai“ [5]. Biografų nuomone, A. L. Bėcu galėjo būti vienas pirmųjų vietinių, tačiau prancūzų kilmės IVU Medicinos skyriaus auklėtinių [1]. Vitalijos Miežutavičiūtės ir Rimanto Stuko manymu,

vietinės kilmės gydytojų, tinkamų pedagoginiam darbui universitete, nebuvo [6]. Ar galima sutikti su šiuo drąsiu teiginiu? A. L. Bėcu gimė ir užaugo ATR, mokslus LDKVM baigė aukso medaliu, 1797 m., būdamas 26 metų, gavo viceprofesoriaus vietą, o nuo 1799 m. kaip ekstrasordinarinis profesorius dėstė patologiją, terapiją, farmaciją, 1812 m. dar ir higieną, medicinos policiją. Tai liudija, jog pakankamai specialistų tuo metu dar nebuvo ir A. L. Bėcu teko didelis krūvis. Yra išlikę jo pagal Christophą Wilhelmą Hufelandą dėstytos patologijos paskaitų konspektai, kuriuos 1820 m. surašė A. F. Adomavičius. Iš jų sužinoma, kad A. L. Bėcu aiškino ligos ir sveikatos definiciją, ragino ieškoti ligos priežasčių, kalbėjo apie mechaninius, cheminius, gyvybinius ir dvasinius (intelektinius) procesus, nagrinėjo, kaip susergama ir kaip liga veikia žmogų; apie įgimtą būklę ir temperamentą, apie ligos eigą ir ligų skirtumus [7]. Aiškinantis A. L. Bėcu paskaitų kokybės klausimą, pravartu jas palyginti su vėlesnio patologijos profesoriaus Adolfo Abichto paskaitomis, nes yra išlikę ir 1826-1827 m. A. Abichto po A. L. Bėcu skaityto patogenijos ir nozologijos kurso Mikalojaus Nalevaikos (Mikołaj Nalewajko) užrašai, taip pat Jono Berkmano 1831 m. A. Abichto bendrosios patologijos paskaitų konspektai, kurie leidžia sugretinti abiejų mokslininkų dėstymo būdą ir metodus [8].

Priešingai nei jo pirmtakas, A. Abichtas savo dalyką aiškina moderniau: pradeda nuo konkretesnio patologijos apibrėžimo ir išskiria disciplinos šakas, klausia, ar apskritai reikalinga teorija, t. y. patologija, pateikia argumentus už ir prieš, savo išvadas ir literatūros sąrašą [8]. Jis taip pat naudojosi Ch. V. Hufelando darbais, tačiau paskaitų medžiagą papildė ir naujausia literatūra: Johanno Wilhelmo Heinricho Conradi *Handbuch der allgemeinen Pathologie* (1822), Kurto Sprengelio *Pathologiae generalis* (1819), Georgo Wilhelmo Christopho Consbruchio veikalais. Kaip ir jo pirmtakas, A. Abichtas aiškina ligos definiciją, jos priežastis ir eigą, tačiau paskaitos pobūdis labiau primena modernias paskaitas, o A. L. Bėcu stilius yra pasenęs, būdingas „prietarų amžiui“. A. L. Bėcu savo paskaitose rėmėsi plačiai įtvirtintu ir pagrįstu, tačiau senu modeliu, nes Ch. V. Hufelando darbai XVIII a. pab. buvo kritikuojami [9]. Per nozologijos (mokslas apie ligų skirtumus ir panašumus – D. M.) paskaitas A. Abichtas kalbėjo apie fundamentinių ligų klases, išskyrė trijų rūšių ligas: „nenormalių jėgų ligos“, t. y. psichinės, kraujo ir kūno skysčių ligos [10]. R. Kondrato teigimu, XIX a. pr. ligų klasifikacija pagal biologinius simptomus buvo atgyvena, o ligos diagnozuojamos pagal organus [9]. A. Abichto paskaitų turinui turėjo reikšmės ir jo pirmtako pedagoginis indėlis, nes A. L. Bėcu dėstė jam daugelį pagrindinių dalykų: anatomiją, anatomijos disekciją, patologiją, farmaciją, chirurginę operaciją, teorinę chirurgiją, akušeriją,

veterinariją, fiziologiją, higieną ir medicinos policiją [11].

Fiziologijos disciplinos anksčiau universitete nebuvo, nes XVIII a. fiziologija buvo dėstoma arba anatomijos profesorių, arba kartu su bendrąja patologija, kaip ir bendroji patologija – kartu su bendrąja terapija ir tik XIX a. pr. šiuos mokslus buvo bandoma atskirti [9]. Atrodo, nuopelnus už fiziologijos kurso atsiradimą VIU Josephas Frankas priskyrė sau, nes A. L. Bėcu užleido Frankams Patologijos katedrą su sąlyga, kad universitetas finansuos jo mokslinę kelionę, kurioje jis tobulintųsi šioje disciplinoje [12]. A. L. Bėcu biografų teigimu, jo talentas vystėsi greta J. Franko dėl kolegialios konkurencijos ir didelių ambicijų [1]. J. Franko atsiminimuose tokia konkurencija atsiskleidžia kaip itin priešiška: atrodo, J. Franko pastangomis A. L. Bėcu negavo po medicinos daktaro Benedikto Borsuko mirties vakuojančios Teismo medicinos katedros, kuri atiteko Andreas Loebenweinnui, nes, anot J. Franko, A. L. Bėcu buvo tinginys ir melagis [12]. Stanislovo Bonifaco Jundzilo manymu, kai kurie kolegos pavydėjo A. L. Bėcu ir buvo šališki, tačiau jis „giliai išmanė medicinos mokslą, bendravime buvo pilnas sąmojų, malonus, geras vyras ir tėvas, uolus ir nepamainomas bičiulis, užjaučiantis visų luomų ligonius ir nusiteikęs jiems padėti medikas“ [13]. Galbūt skirtingų gydymo metodų taikymas sukiršino A. L. Bėcu ir J. Franką, kurie 1807 m. gydė sergantį Andriejų Sniadeckį. A. L. Bėcu ir Jokūbas Šimkevičius pasipiktino J. Franko gydymo metodais ir stimuluojančių vaistų nenaudojimu: trečias iškvietas gydytojas padarė išvadą, kad karštis nenuslūgo dėl tokių vaistų perdozavimo, o pasveikus A. Sniadeckiui, ginčas neteko savo pagrindo [13]. Sveika konkurencija tarp šių dviejų mokslininkų skatino juos aktyviai dirbti mokslinį ir pedagoginį darbą, vykdyti tyrimus, praktikuotis.

XIX a. pr. gydymas vakcina buvo inovatyvus ir aktualus, nes visoje Europoje siautė galvijų maras. Tuo metu – 1803 m. A. L. Bėcu Vilniuje paskelbė darbą *O wakcynie czyli tak nazwaney ospie krowiey*, kuris reikalauja detalesnės analizės [14]. Ši knyga buvo skirta „besirūpinantiems savo vaikų auklėjimu tėvams“, joje nagrinėjamos užkrečiamosios ligos ir raupų gydymas iki vakcinės atradimo, pateikti argumentai už ir prieš skiepus nuo raupų, taip pat raupų atsiradimo ir paplitimo pasaulyje istorija; aprašytos medikų pastangos atrasti vaistą nuo raupų, komunikacijos galimybės tarp sveikų ir užsikrėtusiųjų; autorius samprotavo apie klaidingus įsitikinimus, susijusius su supratimu apie raupus [14]. Net ir po 200 metų šie įsitikinimai išlieka aktualūs. A. L. Bėcu ištyrė vakcinės ir skiepavimo atsiradimą, klasifikavimą, skiepavimo procedūros eigą; aiškino, kaip atskirti tikrą vakciną nuo netikros, kaip vakcinuojama, kada laukti rezultatų ir pan., pateikė argumentus už ir prieš vakcinavimą, pristatė „imunologijos tėvo“ Edwardo Jennerio ir Wialliamo Woodwillio tyrimus. A.

L. Bėcu buvo puikiai susipažinęs su naujausiais šios srities atradimais, t. y. E. Jennerio 1798 m. veikalu *An inquiry into the causes and effects of the variolae vaccinae*, kuriame buvo pagrįsti trys itin svarbūs teiginiai: kad vakcina yra ta pati liga, tik įvesta į žmogaus organizmą jo valia, todėl negali jam pakenkti; kad vakcinacijos perduota liga yra labai lengvos formos ir sveikam žmogui negali pakenkti, kad ja persirgus visam laikui apsisaugoma nuo raupų [15].

Vilnietis medikas knygos autorių pažinojo asmeniškai, o E. Jenneris šią bičiulystę labai vertino. Šį teiginį patvirtina Vincento Herberskio mokslinės kelionės metu parašytas laiškas, kuriame teigiama, kad su E. Jenneriu jam padėjo susipažinti ne tiek išskirtiniai rekomendaciniai laiška, kiek žinia, jog yra iš VIU ir džiaugsmas dėl draugystės su profesoriais J. Franku ir A. L. Bėcu [16]. Ši trumpa žinutė reiškia, kad VIU medicinos profesoriai buvo gerbiami ir vertinami užsienio kolegų, turėjo autoritetą, mokslinį svorį ir gerą vardą tarp užsienio mokslininkų.

Istoriografijoje pabrėžiamas J. Franko indėlis į skiepimą nuo raupų ir Vakcinacijos instituto įsteigimą 1808 m. Vienintelis R. Kondratas mini, kad be J. Franko vakcinaciją taikė A. L. Bėcu ir A. Loebenweinnas [9]. Būtent šių medikų pastangomis Vilnių pasiekė pirmoji vakcina, o ta, kuri čia buvo gaminama, kaip itin kokybiška įvertinta E. Jennerio [9]. A. L. Bėcu teigimu, nors kai kurių Medicinos skyriaus narių pastangomis nenorėta naudoti vakcinės, vis dėlto 1802 m. balandžio 2 d. ji buvo atsiųsta iš Sankt Peterburgo [17]. Savo darbe autorius akcentavo, kad remiasi ne tik užsienio kraštų tyrėjais, bet ir tūkstančiais savarankiškai atliktų stebėjimų, kurių padarytų dar daugiau, jei ne tėvų baimė iš nežinojimo ir dėkojo tiems, kurie skiepijo savo valstiečius (Balinskiai, Grambovskiai, Kosakovskiai, Morikonai, Pociėjai, Straševičiai ir kt.) [14]. 1804 m. rugpjūčio 10 d. laiške iš Paryžiaus Zacharijas Nemčevskis rašė, kad kartu su Jonu Fridrichu Niškovskiu pristatė A. L. Bėcu darbą apie vakciną centrinio Vakcinacijos komito (pranc. au Comite central de la Vaccine) prezidentui Jeanui Antoine Chaptaliui per akademijos draugijos narį Jacquesą Louisą Doussiną Dubreuilį. Šio reikalo dėka A. L. Bėcu buvo išrinktas minėto komiteto nariu korespondentu. Susumavus visus jo nuopelnus, galima drąsiai teigti, kad A. L. Bėcu buvo pirmasis ir itin aktyvus vakcinės šalininkas ir vakcinavimo praktikas ne tik IVU, bet ir visoje Rusijos imperijoje.

Verta pridurti, kad 1815 m. darbą apie vakciną išleidęs Motiejus Barankevičius įžangoje, norintį daugiau sužinoti apie skiepimą nuo raupų skaitytoją, nukreipia būtent į analizuotą mokslinį A. L. Bėcu tyrimą, kas liudija jo svarbą ir nesumažėjusį aktualumą praėjus dešimtmečiui. Apie tai, kad šis darbas sulaukė ilgalaikės sėkmės ir turėjo poreikį, liudija 1823 m. gegužės 9 d. kvietimas Mykolui Pelkai-Polinskiui

dalyvauti viešoje, valdininkams skirtoje paskaitoje *Apie raupus ir vakciną* ir ragina pakviesti į ją mokytojus [18]. Taigi, A. L. Bėcu vakcinacijos darbas buvo populiarinamas ir už VIU mokslinės aplinkos ribų.

Mokslinėje spaudoje A. L. Bėcu buvo ne ką mažiau produktyvus. 1817 m. žurnale *Dziennik Wileński* M. Barankevičius recenzavo brošiūrą, kurioje A. L. Bėcu prieštaravo kolegų J. F. Niškovskio pranešimo, skaityto viešame universiteto susirinkime, išvadoms [19]. Recenzento ironišku teigimu ir griežta kritika, A. L. Bėcu konstravo visiškai naują šiems laikams medicinos mokslų sistemą, vienus medicinos mokslus iškėlė aukščiau kitų, teigė, kad buvimas geru mediku ir chirurgu vienu metu yra „platoniška svajonė“, kad medicina ir chirurgija neturi ir negali būti atskirtos, nes abi sritys gydo, o geras chirurgas privalo gerai žinoti ligų sistematiką – tai ko ir moko medicinos mokslas. M. Barankevičius prikiša A. L. Bėcu „daugiau nei diktatorišką toną“, jam nepatiko ir per ilgas (dviejų puslapių) J. F. Niškovskio darbo citavimas; neramus, neaiškus rašymo stilius; netinkamas sąvokų, tokių kaip dogmatizmas, empirizmas, skepticizmas, idealizmas naudojimas, kurios neturi nieko bendro su autoriaus dalyku ir neparodo jo erudicijos [19]. Iš tiesų, A. L. Bėcu tekstas nebuvo nukreiptas prieš J. F. Niškovskį, bet veikiau prieš J. Franką, kurio tikslas buvo sujungti medicinos praktiką ir chirurgiją [9]. M. Barankevičiaus nuomone, jeigu autorius savo mokslo aiškinimą pradėtų nuo lignoninių ir lignonų žaizdų apžiūrėjimo, taip nerašytų, tačiau jis pamiršo, kad A. L. Bėcu taip pat dirbo viešosiose lignoninėse, 1807 m. išleido publikaciją apie jų gerinimą [20]. Jo teigimu, kiekvienas medikas mokosi chirurgijos ir išmano ją gerai, nors ir nepraktikuoja. M. Barankevičius oponuodamas klausė, kaip nepraktikuojant šio dalyko, galima jį gerai išmanyti, nes teoriją lengva pamiršti. Juolab, kad paskaitų metu J. Frankas nuolat mokiniams kartodavo, kad medicina ir chirurgija yra tas pats mokslas ir atskirti jų negalima. Ankstyvoji medicininė J. Franko mintis susiformavo veikiami monistinių ir spekuliatyvių medicininių sistemų (tokių kaip Johno Browno), su kuriomis nesutiko net ir jo tėvas, todėl atrodo, kad A. L. Bėcu priklausė tradicinės medicinos, vyravusios XVIII a. šalininkams [9].

XIX a. pr. prasidėjo svarbūs instituciniai pasikeitimai, kuriais buvo siekiama suvienyti medicinos teoriją su praktika, o tam labai svarbios buvo ir tarp medikų kilusios diskusijos. Johanas Frankas gerai pastebėjo, kad visi medicinos dalykai siejasi tarpusavyje: anatomijos profesorius, mokiną disekcijos, turi daryti pastabas ir mokinti fiziologijos; fiziologas, aiškindamas apie organų veikimą, ruošia studentus būsimiems patologijos kursams; patologijos profesorius neturi apsiriboti žodiniu ligų apibūdinimu, o jas parodyti ir parengti studentus terapijai [9]. Tokia polemika tarp VIU medikų

buvo labiau susijusi su A. L. Bėcu ir J. Franko konkurencija, nes pirmasis kritikavo vokiečius, o „Franko mokyklai“ priklausęs M. Barankevičiaus norėjo apginti savo draugą J. F. Niškovskį ir iškelti Frankus [19]. Ne visai konstruktyviai kritika, kuri kvestionuoja A. L. Bėcu mokslinį autoritetą, autorius pateisina tuo, kad savo tekstu norėjo gražiai pajukauti, nes ir apie rimtus dalykus galima rašyti linksmai [19]. Atkeipiamas dėmesys, kad ši polemika vyko viešoje visuomeninėje erdvėje – spaudoje, vadinas, ją galėjo stebėti ir ne mokslinės aplinkos žmonės.

Vis dėlto tokia pašaipą nebuvo pelnyta: juk A. L. Bėcu pastangomis 1812 m. prancūzų ir rusų karo metu buvo išvengta didelės epidemijos, kai medikui teko spręsti, ką daryti su 40 000 mirusių karių palaikais, o vėliau už šį sprendimą buvo apdovanotas IV laipsnio šv. Vladimiro ordinu [1]. J. Frankas ir čia sugebėjo pašiepti gydytoją, „gavusį apdovanojimą už tai, kad palaidojo tiek žmonių“, tačiau mieste, kuriame lavonų buvo daugiau nei gyventojų, ši problema buvo labai rimta ir galėjo sukelti neigiamų padarinių. Dirbdami ekstremaliomis sąlygomis, gydytojai gebėjo atlikti mokslinius tyrimus, kurie pasitarnavo geresniam ligų pažinimui.

Olgos Mastianicos teigimu, tik VIU profesorius A. L. Bėcu, kurio dukterys baigė mokslus Deybelių šeimos privačiame mergaičių pensione, atkreipė dėmesį į pensionų buitį [22]. Savo pastebėjimus jis išsakė 1815 m. straipsnyje apie mergaičių higieną [23]. Šiuo darbu autorius norėjo atkreipti tėvų, pensionų valdytojų, mokytojų dėmesį į pensionų gyvenimo sąlygas, klausė, kada ir kokiais tempais reikia šviesti jaunimą, ragino tėvus ir mokytojus nelyginti jaunų žmonių su suaugusiais, nes jaunuoliai yra subtilesni, delikatesni, švelnesni, jautresni [23]. Savo darbe jis rašė apie bendrąją higieną (auklėjimo arba fizinę higieną), būstą, aprangą, mitybą, judėjimą, poilsį, miego režimą, bausmes ir apdovanojimus, ligas, moralinę higieną, akcentavo laikotarpio, kuomet reikia pradėti edukaciją, svarbą; išskyrė namų ir viešojo berniukų ir mergaičių auklėjimo skirtumus ir naudą.

Įdomu tai, kad A. L. Bėcu atkreipė dėmesį į tinkamą mitybą ir pateikė savo rekomendacijas: draudė vartoti kavą, arbatą pusryčiams ir pavakariams (vietoj to rekomendavo pieną, košes, karštą alų), pavakarių meniu esą turėtų būti sausas (sūris, duona, sviestas, vaisiai), o pusryčių – šiltas, virtas. Agitavo vengti bet kokio valgymo ne laiku. Jo teigimu, nėra nieko sveikesnio, kaip jausti alkį iki tam tikro valgymo meto, pasninkauti: per pietus reikia valgyti sočiai, vakarienė turi būti lengva, maistas itin šviežias (rūkytus gaminius valgyti retai, vengti aštrių ir sūrių prieskonių, padažų, marinatų). Dėl tokių modernių ir šiais laikais itin aktualių patarimų A. L. Bėcu galima drąsiai vadinti dietologijos pradininku Lietuvoje. Jis mokė, kad skalauti burną ir valytis dantis reikia kiekvieną dieną visą gyvenimą, teatrai ir viešosios pramogos,

pokyliai ir visokie vakariniai pasibuvimai moraline prasme jaunam amžiui kenkia, nes gadina kasdienybės reguliarumą, netenkama jėgų ir sveikatos. Autorius suprato režimo svarbą, kas šiais laikais yra moksliskai pagrįstas faktas [23]. Nepaisant šio svarbaus A. L. Bėcu darbo, daugiausia nuopelnų higienos srityje taip pat priskiriama J. Frankui.

### Išvados

1. Apibendrinant pateiktą atvejį, reikia konstatuoti, kad A. L. Bėcu pastangomis VIU vienas pirmųjų Rusijos imperijoje ėmė diegti raupų skiepijamą praktiką ir neatsilikio nuo kitų Europos kraštų. Šis jo milžiniškas darbas yra itin reikšmingas ir teigiamas indėlis į mokslo plėtrą Lietuvoje.

2. Pažymėtina, kad XVIII a. pab. Vilniuje labai trūko gerų gydytojų ir medicininės literatūros, todėl A. L. Bėcu veikla, apimanti tiek medicinos praktiką, tiek teoriją yra labai svarbi ir gali būti lyginama su žymiųjų Frankų, kurie, beje, turėjo nepalyginamai geresnes sąlygas tobulėti užsienyje, nei A. L. Bėcu Vilniuje, darbais. 1803 m. IVU jau turėjo gerai paruoštą vietinį medicinos specialistą, kuris savo kompetencijas sugebėjo atskleisti ir mokslo darbais reaguoti į iššūkius, atvykus profesionalams iš Vakarų, jo dėka buvo išauklėta nauja VIU medicinos specialistų karta.

3. A. L. Bėcu rašė mokslinius ir mokslo populiarinimo darbus, priklausė užsienio mokslo draugijoms, buvo aktyvus VIU bendruomenės narys, kurio veiklai atsiskleisti neleido netikėta ir dramatiška 1824 m. rugsėjo 26 d. jo namuose ištikusį mirtis. 53 metų prancūziškos kilmės, bet tikro vilniečio, VIU profesorius, palaidoto Vilniaus Rasų kapinėse, nuopelnai medicinos srityje dar nėra iki galo ištirti, o jo asmenybė ir gyvenimas verti atskiros tyrimo.

### Literatūra

- Jakubowska A, Brzuchalski MA, Pliszkiwicz M, Jeśman Cz. Profesor August Becu - doktor z Dziadów. Przyczynęk do rozważań nad początkami medycyny nowożytnęj na Wileńszczyźnie, Forum Bibliotek Medycznych, 2015; 2(16): 268-279.
- Beauvois D. Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich, 1803-1832. Rzym, Lublin 1991.
- Beauvois D. Wilno polska stolica kulturalna zaboru rosyjskiego 1803-1832. Wrocław 2012.
- Bumblauskas A.(red.), Butkus Z. ir kt. Alma Mater Vilnensis: Vilniaus universiteto istorijos bruožai. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009:1060.
- Андреева АЮ, Посохова СИ. (ред.). Университет в Российской империи XVIII - первой половины XIX века. Москва, 2012.
- Miežutavičiūtė V, Stukas R. Higienos dėstymo pradžia Vilniaus universitete. Medicinos teorija ir praktika, 2013;19 (3).
- Treść patogenii Hufelanda dawany p. Aug. Bėcu. LMAVB RS 1820; f. 9-256.
- Patogenia. Część 1, 1826-1827. LMAVB RS, f. 9 - 284.
- Kondratas RA. Joseph Frank (1771-1842) and the development of clinical medicine. A study of the transformation of medical thought and practice at the end of the 18th and the beginning of the 19th centuries. Harvard University, Massachusetts 1977.
- Nosologia. 1826-1827, LMAVB RS, f. 9-200. Abicht A. Praelectionum pathologiae generalis, libri duo, Vilnae, 1831-1833.
- Papiery tyżące się Uniwersytetu Wileńskiego r. 1815-1819. VUB RS, f. 2, b. KC-2, l. 37.
- Frankas J. Vilnius XIX amžiuje: atsiminimai (Kn. 1). Vilnius: Mintis, 2013.
- Pamiętniki ks. Stanisława Jundziłła profesora uniw. Wileńskiego, wydał Antoni M. Kurpiel, W Krakowie: nakładem Akademii Umiejętności, 1905.
- Becu A. O wakcynie czyli tak nazwaney ospie krowiey. Wilno, 1803.
- Riedel S. Edward Jenner and the history of smallpox and vaccination. Proc. Baylor University Medical Center 2005;18(1):21-25. <https://doi.org/10.1080/08998280.2005.11928028>
- Orig.: "Takowa introdukcija byla dostateczna do pozyskania nie tylko znajomości tego męża, lecz nawet do wyjednania podchlebney dla mnie przyjaźni". Źr.: Listy i raporty do Wincentego Herberskiego adjunkta Uniw. Wil. z podróży zagranicznej w latach 1818-23 do Rządu Uniw. i do dziekana Oddz. Nauk lekarskich, 1817-1823. VUB RS, f. 2, b. KC-399, l. 44.
- Gazeta Literacka Wileńska (1806 styczeń-grudzień). Wilno 1806;1(37):175.
- Mykolui Pelkai Polinskiui rašyti laiškai. LMAVB RS, f. 151-677, l. 2.
- Barankiewicz M. Na pismo O łączeniu medycyny z chirurgią przez Augusta Bėcu, profesora patologii i higieny, w Dzien. Wileń. Nr 31 umieszczone, odpowiedź, Warszawa, 1817.
- Becu A. Rozprawa o doskonałości szpitalów miana na publicznem posiedzeniu przy rozpoczęciu kursów rocznych w Imperatorskim Wileńskim Uniwersytecie dnia 15. 7bra 1807 roku. Wilno 1807:37.
- Kaczkowski K. Wspomnienia z papierów pozostałych po ś.p. Karolu Kaczowskim. Nakł. księgarni Gubrynowicza i Schmidta 1876:68.
- O. Mastianica. Privatūs mergaičių pensionai Lietuvoje XIX a. pirmoje pusėje. Magistro darbas. Vilnius, 2005:86.
- Becu A. O higienie wieku młodzieńczego z wyłożeniem jednego tey nauki rozdziału o edukacyi panien na pensyi. Dziennik Wileński 1815; I(4).

### (UN)FORGOTTEN NAMES: MEDICAL MERIT OF VILNIUS IMPERIAL UNIVERSITY (1803–1832) PROFESSOR AUGUST LUDVIK BÉCU

D. Milinkevičiūtė

Keywords: Vilnius Imperial University, Department of Medicine, pathology, physiology, smallpox vaccine.

### Summary

Examining the life and activities of the professor of Vilnius Imperial University (hereinafter - VIU), doctor August Ludvik Bécu, a picture of a highly productive and active scientist emerges: returning from Scotland, where he was sent by the university to improve, one of the first in Lithuania to initiate and practice vaccination against smallpox in children. He was not only a practicing physician but also dean of the Department of Physiology, from 1806 and headed the Department of Pathology and Hygiene, was a practicing physician. Bécu's work on smallpox vaccination of children was presented to its President, Jean Antoine Chaptal, at the Central Vaccination Committee in Paris and elected co-member of that committee. Unfortunately, in historiography, his merit remained forgotten, so it is useful to find out in detail what A. Bécu did and how his scientific activities affected the development of me-

dical science at VIU. The article examines the content of his lectures, which is compared with the content of later lectures by Adolf Abich, a lecturer in the same subject of pathology, emphasizes the competition and the results of such competition, and scientific discussions with J. Frank. The case of A. Bécu reveals in detail not only his challenges but more importantly, the problems faced by the IVU in dealing with scientific programs, subjects, application of the latest research, scientific discussions, and similar issues in the early development of VIU. All of this is analyzed and revealed through the relationship of one unique and productive researcher to the work environment and academia.

Correspondence to: [daiva.milinkeviciute@mf.vu.lt](mailto:daiva.milinkeviciute@mf.vu.lt)

Gauta 2021-03-05

---